PRİZRENLİ BİR VELİ:
ABDURRAHİM FEDÂÎ VE RİSÂLE-İ İYDİYYESİ

Doç. Dr. İsmail GÜLEÇ

PRİZRENLİ BİR VELI: ABDURRAHİM FEDÂÎ VE RİSÂLE-İ İYDİYYESİ

Doç. Dr. İsmail GÜLEÇ[*]

Sadık Vicdanî *Tomar-ı Turuk-ı Aliye*'sinde (1995: 19-84) ve Abdülbaki Gölpınarlı, *Melamilik ve Melamiler* (1982) isimli eserinde Melamileri üç devirde inceler. Bunlar, ilk dönem melamileri olarak da adlandırılan hicretin üçüncü asrında Nişabur'da ortaya çıkan Hamdun Kassâr'la başlayan Melamiyye-i Kassâriyye, orta devre melamileri olarak da anılan Hacı Bayram Veli'nin halifesi Ömer-i Sikkînî'ni ile başlayan Melamiyye-i Bayramiyye ve son devre melamileri olarak da isimlendirilen XIX. asırda Muhammed Nûru'l-Arabî tarafından kurulan Melamiyye-i Nûriyye'dir.

Nûru'l-Arabî, Kudüs'e yerleşmiş Hz. Hüseyin soyundan gelen bir ailenin çocuğu olarak 1813 yılında dünyaya geldi. Babasının Mısır'a göç etmesiyle de tahsil hayatını Mısır'da tamamlamıştır. Babasının küçük yaşta vefat etmesiyle dayısı tarafından himaye edilmiştir. 1820'de Şeyh Hasan Kuveysni'nin yanında başladığı tahsil hayatı dokuz yıl sürdü. Farklı hocalar ve şeyhlerden feyz aldıktan sonra döndüğü Mısır'da hocası tarafından Rumeli'ye gönderildi. Burada Kazanlı Abdülhalık Efendi'ye intisap etti ve onun ölümüyle de Trabzonlu Şeyh Mustafa'ya bağlandı ve Nakşıbendiyye-Müceddidî icazeti aldı. Ömrünün büyük bir kısmı bugün Mekadonya sınırları içinde olan Usturumca ve Üsküp'te geçti. 13 Mart 1888'de Ustrumca'daki evinde vefat etti ve öldüğü odaya defnedildi.[1] (Azamat 2005: 560-561)

Nûru'l-Arabî Üsküp'te Arap Hoca olarak tanınmıştır. Prizren'de *Noktatü'l-Beyan* isimli risalesini okuttuğu için adı Noktacı Hoca olarak da bilinir. (Vicdani 1995: 68)

Bu satırların yazılmasının nedeni olan Abdürrahim Fedâî, son devre melamilerinin piri ve kutbu olan Muhammed Nûru'l-Arabî'nin damadı ve halifesidir.

Abdürrahîm Fedâî'nin doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte XIX. asrın ortalarında dünyaya gelmiş olabileceğini tahmin etmekteyiz. Prizren'de dünyaya gelen Abdürrahim Efendi'nin dedesi Maksut Bey ve babası Ali Bey

* Sakarya Üniversitesi

1 Hz. Muhammed'in vefat ettiği odaya defnedilmesiyle başlayan bu gelenek muakkiplerince de teberrüken devam ettirilmiştir.

Prizren'in ileri gelen saygın şahsiyetlerindendir. Katlanova ve Doyran'da han, hamam ve arazileri olan bu zengin aile bölgede oldukça saygındır.[2]

Babası Ali Bey, Fedâî'nin eğitimine oldukça önem vermiş, onun iyi bir eğitim alması için her türlü fedakarlığı göstermiştir. İlk eğitimini Üsküp'te alan Fedâî, ardından Mısır'da Ezher Üniversitesinde eğitimini tamamlamış ve Üsküp'e dönmüştür. Müderris olarak zahirî ilimler için icazet alan Fedâî, Üsküp Medresesinde müderrislik yapmaya başlamıştır. Uzun süre bu görevini sürdüren Fedâî, dinî ilimler konusunda dönemin sözü dinlenir âlimleri arasında yer almıştır.

Fedâî, Üsküp Medresesinde eğitim vermeye devam ettiği sıralarda Muhammed Nûru'l- Arabî'nin sohbetlerini duyar ve dinlemeye gider. Nûru'l-Arabî'nin sohbetlerinden çok etkilenmesi üzerine onun müridi olmak ister. Üsküp'te Boyalıhan denilen yerde Nûru'l-Arabî ile görüştükten sonra biat etmek ister. Nûru'l-Arabî, geceyi Boyalıhan'da geçireceğini, bu konuyu sabah görüşmeyi arzu ettiğini söyleyerek Fedâî'yi gönderirir. Fedâî, ertesi gün hana geldiğinde, Nûru'l-Arabî'nin erkenden Usturumca'ya doğru yola çıktığını öğrenir. Hemen peşinden Usturumca'ya gider ve orada Nûru'l-Arabî'yi bulur. Fedâî, biat etme arzusunu ısrarlı bir şekilde yeniler. Nûru'l-Arabî, Fedâî'nin ısrarı karşısında bir şartı olduğunu, bu şartını kabul etmesi durumunda kendisini ihvanı olarak kabul edebileceğini bildirir. Fedâî, şartı kabul edeceğini söyler ve şartını sorar. Nûru'l-Arabî'nin şartı Fedâî'nin, kalın dudaklı, kara ve çirkin kızıyla evlenmesidir. Fedâî, bu şart karşısında en ufak bir tereddüt göstermez ve kararlılığını yineler. Nûru'l-Arabî, bu kararı ailesine nasıl kabul ettireceğini sorunca da, kararına ailesini karıştırmayacağını söyler. Ailesinin karşı çıkmasına rağmen Fedâî sözünden dönmez ve Nûru'l-Arabî'nin kızı Latife Hanım'la evlenir. Ailesinden, ailesinin zenginliğinden ve şöhretinden tevhit ilmi uğruna fedakârlık yaptığı için kendisine Nûru'l-Arabî tarafından Fedâî mahlası verilir. Latife Hanım aslında çirkin bir kadın değildir. Nûru'l-Arabî, Abdürrahim Efendi'nin ne kadar ciddi olduğunu ölçmek için küçük bir oyun oynamıştır.[3]

Muhammed Nûru'l-Arabî'nin Şerif Efendi ve Latife Hanım adlarında iki çocuğu olmuştur. Halifesi ve oğlu Şerif Efendi'nin hiç çocuğu olmadığı için maddî ve manevî soyu Latife Hanım ve damadı Fedâî ile onların çocuklarından devam etmiştir. Fedâî'nin Latife Hanım'la olan evliliğinden Hacı Kemal Efendi, Hakkı Efendi ve Ali Efendi olmak üzere üç oğlu olmuştur.

Fedâî, tevhit ilminde zevki yüksek bir ihvân ve cezbeli bir zattır. Tevhit

2 Kaynaklarda yer almayan bu bilgileri geleneğe mensup kişilerden dinleyerek toplayan Bayram Seven'den alınmıştır. Bu bilgileri bizimle paylaştığı için Bayram Seven'e teşekkür ederim.

3 Bu evlilik bize İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin babası Sabit'in evliliğini hatırlatmaktadır.

makâmlarını kısa sürede tamamlamış ve ilmindeki derinlik ilhamla günden güne artmıştır. Melâmet-i Nûriye'nin yayılmasında etkili olmuş isimlerden biri olmuş, bu uğurda etkin görevlerde bulunmuştur. Geçmiş dönemlerdeki melâmîlerin merkezî yönetim tarafından bir tehdit unsuru görülüp kıyıma ve sürgüne uğratılmalarına rağmen, Nûru'l-Arabî'nin gayreti ve halifelerinin yönlendirmesi ile melâmîler merkezî yönetim tarafından bir tehdit unsuru olarak görülmemiş, herhangi bir kıyım ve sürgüne uğramamışlardır. Abdürrahîm Fedâî, Ali Urfî Efendi (ö. 1305), İştipli Salih Rıfat Efendi (ö. 1326), Hacı Süleyman Bey (ö. 1307), Şeyh Kemal Efendi (ö. 1332), Vehbi Efendi (ö. 1323), Hacı Maksut Efendi, Salih Lütfü Efendi ve pek çok önemli melâmî, haklarında ortaya atılan asılsız iddiaların görüşülerek giderilmesinde ve melâmetin yeni yüzünün merkezî yönetim tarafından kabul görmesinde etkin rol oynamış, örnek yaşantılarıyla halk tarafından benimsenmişlerdir. Dolayısıyla melâmet büyük bir coğrafî alanda geniş kitlelere yayılmıştır.

Bu zaman zarfında Fedâî'nin, Üsküp Melâmî dergâhında Muhammed Nûr'un baş halifesi olarak görev yaptığını görmekteyiz. Gerek yaşantısıyla, gerek ortaya koymuş olduğu eserlerle ve bu eserlerde gündeme getirdiği yeni açılımlarla, ihvanın daha çabuk bir şekilde olgunlaşmasına katkıda bulunmayı sürdürmüştür.

Müritlerin eğitilmesi hususunda getirdiği bir takım yeni uygulamaları anlattığı risalesini Nûru'l-Arabî'ye sunan Fedâî'nin görüşleri Nûru'l-Arabî tarafından kabul görmüş, yetiştirdiği bazı halifeler daha o dönemde derslerini Fedâî'nin uygulamalarına göre vermeye başlamışlardır. Ancak bu onaya karşın Nûru'l-Arabî müritlerine mevcut dersleri vermeye devam etmiş, bu değişikliğin isteğe bağlı olarak uygulanmasını uygun görmüştür. Bu süreçte bazı halifeleri ihvana ders telkini *Risâle-yi Sâliha*'da belirtilen rabıtalara göre yaparken, Fedâî hazretleri ve tesirinde yetişen halifelerinden bir kısmı da *Risale-yi Vehbi*ye'ye göre rabıtaya yapmaya devam etmişlerdir.

Nûru'l-Arabî, Ustrumcalı Süleyman Bey'in konağında Vranopsalı Elmas Efendi (ö. 1906), Ali Urfi Efendi (ö. 1888), İştibli Salih Rıfat Efendi (ö. 1908), Salih Lütfü Efendi ve diğer bazı halifeleri ile toplantı yaparken, bu konu gündeme geldiğinde "Gün gelecek kutuplardan birisi, rabıtaları değiştirecek" diyerek bu değişikliğin ileride olacağına işaret etmiştir. Bu değişiklik torunu Hakkı Efendi tarafından uygulamaya konacaktır.

Abdurrahim Fedâî Üsküp'teki tekkenin ilk şeyhi olmuş, ondan sonra da oğlu Kemal Efendi şeyh olmuştur. Daha sonra Kemal Efendi İstanbul'a gelince de oğlu Hakkı Efendi şeyh olmuştur. (Gölpınarlı 1992: 302)

Muhammed Nûr, 1884 yılında ikinci kez hacca gitmeye niyetlenmiş, damadı Abdürrahîm Fedâî, torunu Hacı Kemal Efendi ve ihvanıyla birlikte bu hacca katılmışlardır. Fedâî, hac dönüşü sırasında 1303 Muharreminin birinci günü (10 Ekim 1885) vefat etmiş,[4] Süveyş civarında Ayn-ı Musa denilen yerde defnedilmiştir. (Bursalı 1333: 133) Vefatından sonra Üsküp Melâmi dergâhına büyük oğlu Hacı Kemal Efendi şeyh olmuştur.

Son dönem melamilerini kendileriyle bizzat görüşerek anlatan Sadık Vicdani, Fedâî'den bir yer dışında bahsetmemesi, onun İstanbul'da pek tanınmadığını düşündürmektedir. Aynı şekilde Gölpınarlı, meşhur eserinde Nûru'l-Arabî'nin diğer halifelerini anlatırken Abdürrahim Fedâî'den 'halifetü'l-hülefa' diyerek kısaca bahsetmektedir. Kaynaklarda ondan yeterince bahsedilmemesinin nedeni Nûru'l-Arabî'den önce vefat etmiş olması ve İstanbul'da yeteri kadar tanınmaması olabilir.

Abdürrahim Efendi dini ilimlerde de icazet sahibi alim bir zattır. Nûru'l-Arabî'nin oğlu Kemal için tertip ettiği sünnet düğününde kimi davetlilerin uygunsuz davranışların İstanbul'a eksik ve yanlış olarak aksettirilmesi üzerine meclis-i meşayihte şeyhini savunmak üzere İstanbul'a gönderilecek kadar bilgili ve güvenilir biridir. (Gölpınarlı 1992: 305)

Abdülehad Efendi (ö. 1913), Hacı Hafız Abdürrauf Efendi (ö. 1921), Yunus Efendi (ö. 1911), İsmail Efendi (ö. 1910) Fedâî'nin halifeleridir. (Gölpınarlı 1992: 309-310) O, talebelerine iki defa icazet verebilen nadir mutasavvıflardandır. (Bursalı 1333: 133)

Eserleri

Abdürrahîm Fedâî, konusu tevhid ve mertebeleri olan bir çok eser yazmıştır. Onun eserlerinin temel özelliği öğretici oluşudur. Manzum eserlerinde bile bu özellik göze çarpar.

Bursalı Mehmet Tahir, Fedâî'nin eserlerini; *Kasîde-i Nûniyye, Kasîde-i Tâiyye, Merâtibü'l-Vücûd, Risâle-i Vehbiyye, Manzum Şerh-i Şâfiyye, Şerh-i Sırr-ı Ene'l-Hak, Hediyyetü'l-Hac, Risâle-i İrâde-i Cüziyye, Risâle-i Ahvâl-i Melâmiyye, Manzum Merâtibu'l-Vücüd, Manzûme-i Vehbiyye* ve *Mecmûa-ı İlâhiyyât* olarak sıralar. (1333: 133) Gölpınarlı, *Tefsîr-i Sûretü'l-Kevser* isimli bir eserinden de bahseder. Abdürrahim Efendi'nin Arapça yazdığı tek eser olan bu tefisiri Gölpınarlı çok beğenir ve ¨Keşke bu risaleden başka risale yazmasaydı, hele nazma hiç özenmeseydi. İlim ve ihatası, tasavvuftaki rüsuhu tamamıyla bu tefsirde görülüyor.¨ (1992: 305) diyerek över. Fedâî mahlasıyla yazdığı şiirlerini

4 Vefatına düşürülen tarih şudur: Nûr edip cism-i cemîli rûha etdi inkilâb (1303) (Gölpınarlı 1992: 304)

topladığı küçük bir divanı vardır. Kaynaklarda geçmeyen *Risâle-i Rûh-i Kızıl alâ Esrâr-ı Mebzûl, Muammâ-yı Sırr-ı Ezel, Şerh-i Beyt-i Hâfız-ı Şirâzi* isimli eserleri de vardır.[5]

Kasîde-i Nûniyye Muhammediye tarzında yazılmıştır. Fedâî bu eserde varlık mertebelerinden ve Melamiliğin hallerinden bahsetmektedir. 1363 beyittir. (Şahin 2009)

Kasîde-i Tâiyye ve Merâtibü'l- Vücûd yine tevhid neşesiyle yazdığı şiirlerinden oluşan eserleridir. *Risâle-i Vehbiyye*'nin konusu da tevhid mertebeleri ve birliğidir. Bu eser Hasan Fehmi Kumanlıoğlu tarafından şerh edilmiştir. *(İzmir: 2005)* Gölpınarlı Fedâî'nin manzum eserlerini nazım olarak çok başarısız bulur. (1992: 306)

Hediyetü'l-Hac, fena ve beka mertebelerinin hacc menasiki üzerinden anlatıldığı küçük bir eserdir.

Bu eserlerin mühim bir kısmı bir kaç sayfalık risalelerden oluşmaktadır ve çeşitli mecmualar içindedir.

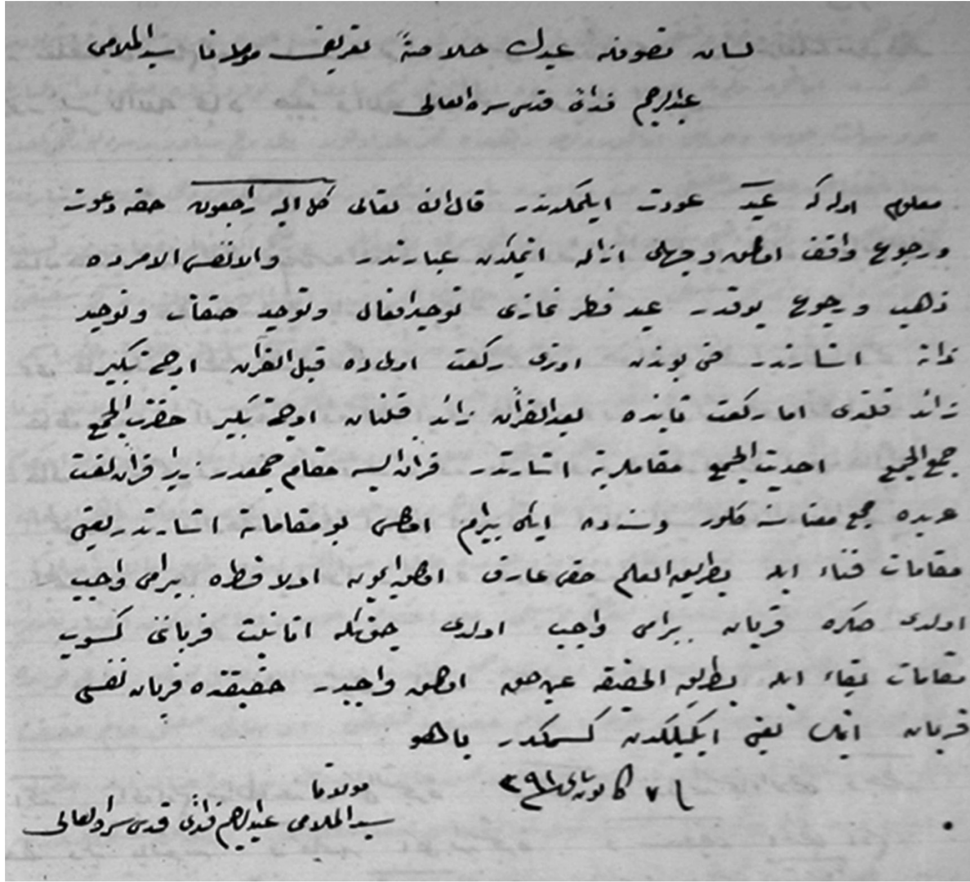
Risâle-i Iydiyye

Mutasavvıflar arasında ibadetleri hikmet, irfan ve zevk bakımından yorumlamak bir gelenektir. Namaz, oruç, hac gibi ibadetlerin rükunlarının ne anlama geldiğini açıklayan bir çok risale bulunmaktadır. Abdürrahim Efendi de mensubu bulunduğu gelenek içinde bir takım ibadetleri ve dini ritüelleri yorumlamıştır. Hac menasikini tasavvufi neşe ile yorumlayan bir eseri vardır. Bayram risalesi de bayram namazının ne anlama geldiğini ve kurban kesmeyi çok kısaca açıklayan bir sayfalık bir risaledir.

Abdürrahim Efendi, bu eserinde bayramları tasavvufi olarak yorumlamakta, her iki bayramda yapılan işleri ve kılınan namazları kendi neşesi içinde açıklamaktadır. Bir sayfalık bu risalenin tıpkı basımı ve günümüz Türkçesine çevirisi şöyledir.

5 Beni bu eserlerden haberdar eden Bayram Seven'e teşekkür ederim.

Lisân-ı tasavvufla ıydın hülâsaten tarîfi

Mevlânâ Seyyidü'l-Melâmî Abdürrahîm Fedâî kuddise sırruhu'l-âlî

Malûm ola ki ıyd avdet eylemektendir. Kâle'l-lâhü teâlâ "Küllü iley[nâ] râciûn" Hakk'a da'vet ve rücû'a vâkıf olmak vechi ile izâle etmekten ibârettir. Ve illâ nefsü'l-emrde zeheb ve rücû' yoktur. Iyd-ı Fıtır namazı, tevhîd-i ef'âl ve tevhîd-i sıfât ve tevhîd-i zâta işarettir. Hatta bundan ötürü rek'at-ı evvelîde kable'l-Kur'ân üç tekbîr zâid kılındı. Ammâ rek'at-ı sânîde ba'de'l-Kur'ân zâid kılınan üç tekbîr hazretü'l-cem, cem'ü'l-cem ve ehâdiyetü'l-cem makâmlarına işârettir. Kur'ân ise makâm-ı cem'dir. Zira Kur'ân lügat-i Arab'ta cem' manasına gelir. Ve senede iki bayram olması bu makâmâta işarettir. Ya'ni makâmât-ı fenâ ile bi-tarîki'l-ilm, hakkı ârif olmak için evvelen Fitre bayramı vâcip oldu, sonra Kurbân bayramı vâcip oldu. Çünkü enâniyet kurbanını kesip makâmât-ı bekâ ile bi-tarîki'l-hakîka ayn-ı hak olmak vâciptir. Hakîkatte kurbân nefsi kurbân etmek, yani ikilikten kesmektir. Yâ hû.

7 Kânûnisânî 1291 (19 Ocak 1876)

Mevlânâ Seyyidü'l-Melâmî Abdürrahîm Fedâî kuddise sırruhu'l-âlî

Günümüz Türkçesiye
Günümüz lisanıyla bayramın kısaca açıklanması

Iyd'in (bayram) avdet eylemekten geldiği bilinmelidir, Allah Teâla'nın Kurân-ı Kerim'de ¨Hepsi bize dönecektir.¨ (Enbiya 21: 93) buyurduğu gibi, [dönmek] Hakk'a davet etmek ve dönmeyi anlamak bakımından [nefsi] yok etmekten ibarettir. Ancak [nefsin en alt mertebesi olan] nefs-i emmarede gidiş ve dönüş yoktur. Fıtır [Ramazan] bayramı namazı da tevhid-i efal, tevhid-i sıfat ve tevhid-i zat makamlarına işaret etmektedir. Hatta bundan dolayı namazın ilk rekatında üç tekbir [Allahü ekber] ilave edildi. Ancak ikinci rekatta da Kuran tilavetinden sonra söylenen üç tekbir de hazretü'l-cem, cemü'l-cem ve ehadiyyetü'l-cem makamlarının işaretidir. Kuran ise cem makamıdır. Çünkü Kuran, Arapçada cem, toplama manasına gelir. Senede iki bayram olması da bu makama işarettir. Yani fena makamları ile ilim yoluyla Hakk'ı bilmek için ilk önce Fitre bayramı vacip oldu, daha sonra da kurban bayramı vacip oldu. Çünkü benlik (nefis) kurbanının kesip beka makamları ile hakikat yoluyla ayn-ı Hak olmak gerekmektedir. Gerçekte kurban, nefsi kurban etmek, yani ikilikten kesmektir. Ya hû.19 Ocak 1876

Melamilerin efendisi efendimiz Abdürrahîm Fedâî
(Allah onun yüce sırrını kutsasın)

Bir tevhid ehlinin bayram namazından ne anladığını göstermesi bakımından oldukça önemli olan bu kısa metinde fena ve cem makamları bayram namazı üzerinden açıklanmaktadır.

Bayram namazı ilk defa 27 Mart 624 tarihinde ramazan bayramında kılınmıştır. (Olgun 1998: 114) Aynı sene ilk defa kurban kesilmeye başlanmıştır. Yılda iki defa kılınan bu namazın diğer namazlardan farkı her rekatta fazladan üç tekbir olmasıdır. Bunlar birinci rekatta Kuran kıraatinden önce, ikinci rekatta ise kıraatten sonra, rükua eğilmeden önce alınır. (İlmihal 1999: 306)

Fedâî, birinci rekatta alınan bu tekbirleri fena makamlarına, ikinci rekatta alınan tekbirleri de beka makamlarına benzetmektedir. Böylece namazı seyr-i sülûka benzetmiş olmaktadır.

İki bayramdan ilki ilim yoluyla, ikincisi ise hal yoluyla Hakk'ı bilmeye vesile olmaktadır. Fıtır bayramında mertebeleri anlayan Kurban bayramında da nefsini kurban ederek beka makamlarına geçmekte, böylece iki bayramı bir araya getirerek sülûkunu tamamlamaktadır.

Tevhid mertebeleri iki bölümde incelenmektedir. Birincisi Fena mertebeleridir. Bunlar bu dünyaya ait amellerin, işlerin hakikatini anlama çabalarıdır. Fena mertebeleri de üç aşamadır. Birinci aşama ef'al mertebesidir. Fedâî bayram namazının ilk rekatının ilk tekbirini buna benzetmektedir. Bayram namazında alınan

ilk tekbirle namaza başlandığı gibi fiillerin sahibinin kim olduğunun anlaşılmasıyla da tevhid yolculuğuna başlanmaktadır. İkinci mertebe sıfatları birlemektir. Birlemek, bütün sıfatların aslında Allah'a ait olduğunun kavranılmasıdır. Bu mertebede salik huyunu güzelleştirmeye çalışacaktır. Üçüncü mertebe ise tevhid-i zat'tır. Bu mertebede Allah'ın zatında fena olmak gerçekleşir. Bundan dolayı bu üç mertebeye fena mertebeleri denilir. Çünkü önce ameller, sonra sıfatlar ve en sonra da zat ifna edilir. Böylece uruc gerçekleşmiş olur.

Bu dünyaya ait bu üç özellik yok edildikten sonra artık beka makamlarına geçilir. Fedâî'ye göre ikinci rekatı kılmayı hak eder. Beka mertebelerinin ilki hazretü'l-cemdir. Beka ahiret alemine, yani sonsuzluk alemine aittir. Fena mertebelerinde ölmeden önce ölen salik beka mertebelerinde de öldükten sonra dirilecektir. Hazretü'l-cem, cemü'l-cem ve ehâdiyyetü'l-cem makamları da ikinci rekatta rükua eğilmeden önce alınan tekbirlerin anlamı olmaktadır. Böylece salik bayram namazıyla sülukunu tamamlamış olmaktadır. Bunlarla da nüzul gerçekleşmiş olur.

Fedâî'nin ikinci yorumu ise iki bayram namazı ile ilgilidir. Kurban bayramında kesilen aslında bizi Hakk'ı bilmekten alıkoyan nefsimizdir. Onu kesmek, arzu ve isteklerimizi kesmek, yani onlardan kurtulmaktır. İbrahim'in canından çok sevdiği oğlu İsmail'i kurban etmesi gibi salik de kendisine çok sevimli gelen bu dünyaya ait varlıkları gönlünden kovmadıkça gerçekte bayram namazını kılmış olmamaktadır. Bayramın meserret ve mutluluk günü olmasının nedeni kişinin Hakk'ı bilmesi ve onunla birlikte olmasıdır. Bu hale de bayram denilir.

Fedâî, bu küçük risalesinde bayram namazı üzerinden mensubu bulunduğu tarikatin bir uygulamasını açıklamaktadır. Bununla da müridlerinin yaptıkları her ibadette tevhid neşesine ve zevkine ermelerini temin etmiş olmaktadır. Bir başka açıdan söyleyecek olursak bu risale, mutasavvıfların bayram namaz yorumudur.

Kaynaklar

- Sadık Vicdani (1995): *Tarikatler ve Silsileleri (Tomâr-ı Turûk-ı Aliyye)*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Gölpınarlı, Andülbaki (1992): *Melamilik ve Melamiler*, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Azamat, Nihat (2005): ¨Muhammed Nûru'l-Arabî¨, *TDVİA 30*, İstanbul: TDV, s. 560-563.
- Abdürrahim Fedâî (2005): *Risâle-i Vehbiyye Şerhi*, şerheden Hasan Fehmi Kumanlıoğlu, İzmir.
- Bursalı Mehmet Tahir (1333): *Osmanlı Müellifleri 1-3*, İstanbul: Matbaa-ı Amire.
- Şahin, Mine (2009): Abdürrahim Fedâî'nin Kaside-i Nuniyesi (Transkripsiyon-Nesre Çeviri-İnceleme), Sakarya Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Olgun, Tahir (1998): *Müslümanlıkta İbadet Tarihi*, Ankara: Akçağ.
- İlmihal (1999): İlmihal I İman ve İbadetler, İstanbul: İSAM.